

Posudek vedoucího bakalářské práce Jakuba Grulichy

„Problém aplikace metody kognitivní religionistiky při interpretaci antických mysterijních kultů“ předkládané v roce 2013 na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK

Práce je pokusem o představení a kritické zhodnocení kognitivistického přístupu k náboženství, a to jak jeho obecných koncepcí, tak možností jejich konkrétní aplikace, jež jsou v tomto případě ilustrovány na výkladu eleusínských mystérií. Na našem ústavu je standardně kognitivistická religionistika spíše předmětem výsměchu, a je proto jistě třeba ocenit odvahu, s níž se autor do tohoto tématu pustil, a to navzdory tomu, že z výuky na ÚFaRu si k němu mnoho sympatií odnést nemohl. Autor byl sám tímto přístupem pražské religionistiky aktivně formován (jak sám v Úvodu reflektuje), a proto se nepokouší o přímočarou obhajobu kognitivistického přístupu, nýbrž právě o dialog mezi ním a historicko-kulturně-kontextuální interpretací, která formovala jeho studium na FF UK. Chce kognitivní přístup pochopit, ale zároveň ho i kriticky zhodnotit a upozorňovat a jeho meze.

1) *Struktura argumentace (3 body)*

Základní struktura je jasná: autor nejprve podává obecný úvod do kognitivní metody, poté představuje eleusínská mystéria a nakonec předvádí možnosti jejich kognitivní interpretace. Uvnitř těchto kapitol je nicméně již argumentační struktura zřetelná o něco méně. V obecné kapitole o kognitivní religionistice jsou sice srozumitelně vysvětleny některé základní obecné koncepce, o něž se tato metoda opírá, ale zcela se podle mého názoru nepodařilo vysvětlit jejich přesný dopad na studium náboženství. Někdy se výklad drží na tak obecné rovině, že je obtížné si konkrétní religionistické implikace představit (tak zejm. v kap. 2E), jindy jsou tyto implikace předváděny jen fragmentárně – tak zejm. v kapitole o rituálu (2D), která sice správně shrnuje různé dílčí vývody kognitivistů, ale úplně se jí nedaří je propojit v nějaký smysluplný celek.

Dlužno říci, že tato slabina není tak docela autorova, nýbrž je typická i pro většinu vlastních kognitivistických prací, a autor tudíž spíše reprodukuje standardní problém s tímto žánrem spjatý, než že by prokazoval nějakou vlastní neobratnost. Na druhou stranu by v takovém případě bylo dobré tento problém více reflektovat. Nyní např. v kapitole o rituálu může neznalý čtenář snadno získat dojem, že kognitivisté nějakou jasnou celkovou koncepcí rituálu mají a pouze se jí autorovi nepodařilo srozumitelně shrnout, ačkoli ve skutečnosti je podle mne většina nejasností skryta již v kognitivní metodě samotné. Na autorovu obranu je třeba říci, že v jedné z předchozích verzí práce tento problém alespoň náznakem reflektován byl (konkrétně ve spojitosti s pojetím Pascala Boyera, na jehož nepropracovanost autor upozorňoval) a zjevně vypadl až při následném krácení prováděném na můj příkaz. To ovšem znamená, že autor při krácení špatně odhadl relevanci jednotlivých prvků práce a měl tendenci vypouštět obecnější komentáře k metodě, které naopak sám pokládám za klíčové. Zároveň i v původní nezkrácené verzi takovýchto komentářů bylo mnohem méně, než by bylo vhodné.

Nepříliš dobře jsou propojené části v kapitole o vlastních eleusínských mystériích. Autor nejprve v části 3A–B shrnuje základní fakta o mystériích a poté se v části 3C věnuje jejich výkladům. Shrnutí v části 3B je ale snad až příliš podrobné (byť je nyní zhruba dvakrát kratší než v jedné z předchozích nezkrácených verzí práce) a obsahuje množství detailů, s nimiž se v interpretační části 3C nijak npracuje. Za vhodnější bych tudíž pokládal, kdyby bylo shrnováno opravdu jen to, co čtenář pro následný výklad potřebuje znát.

V části 3C by pak bylo vhodné lépe rozlišit různé výkladové roviny. Autor někdy shrnuje existující kognitivistické výklady, jindy samostatně kreativně aplikuje obecné kognitivistické

poznatky na mystéria, místy pak rozvíjí i vlastní nekognitivistické výklady. Hranice mezi těmito přístupy ale nejsou vždy zřetelné, takže se v kapitole neorientuje právě nejsnáze.

2) *Formální úroveň (5 bodů)*

Jazykově je práce ucházející, i když překlepů a jazykových neobratností (včetně několika hrubek, např. „jednotlivec ... je závislí“, s. 37) se autor zcela nevyvaroval. Bibliografické odkazy jsou uváděny relativně koherentně, i když drobné problémy se najdou i zde: autor např. nemá v poznámkách zcela vyjasněno, zda údaje odděluje tečkou i čárkou. Typograficky je práce zvládnutá obstojně, pouze mě při četbě velmi rušilo, že rozsáhlejší citace nejsou odsazeny a splývají se zbytkem textu, takže zvláště u citací několikaodstavcových (např. s. 15) je přechod mezi koncem citace a pokračováním autorova textu opravdu velmi nenápadný.

3) *Práce s prameny (8 bodů)*

Hlavním prameny jsou moderní kognitivistické práce, kterých autor přečetl úctyhodné množství, přičemž je doplnil i o četné práce obecně neurovědné. V části o eleusínských mystériích čerpá ze standardní světové literatury a ani zde mu v otázce pramenů není co vytknout. S primárními prameny pracuje sporadicky, ale vzhledem k povaze práce to nijak zásadně nevadí. Samozřejmostí je vzhledem ke druhému autorově oboru i dobrá znalost archeologických pramenů.

4) *Vlastní přínos (6 bodů)*

Ačkoli jsou rozsáhlé úseky práce věnovány shrnování existujících výkladů či fakt týkajících se eleusínských mystérií, práce rozhodně není jen mechanickým kompilátem. Autor shrnované koncepce neustále samostatně komentuje, byť je třeba říci, že zvláště v kap. 2 tak nečiní zdaleka tak často, jak by mohl. Nejoriginálnější je kapitola 3C („Kognitivní interpretace mystérií, její přínos a kritika“), v níž autor usiluje o syntézu existujících výkladů a místy i o vlastní aplikaci přístupů, které v kap. 2 představoval pouze v obecné rovině. Na druhou stranu je třeba říci, že propojit toto vše ve zcela organický celek se mu podařilo jen zčásti a spíše než v uceleném kognitivistickém výkladu spočívá kap. 3C v polymetodickém souboru různých výkladů, které se navzájem doplňují jen velmi volně.

5) *Obecný přesah práce (8 bodů)*

Práce je ve svém základu zaměřena teoreticko-metodologicky, a o jejím obecném religionistickém přesahu tak není pochyb.

Práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci, a proto ji navrhuji přijmout k obhajobě a hodnotím ji 30 body, tj. na hranici *velmi dobré a výborné*.